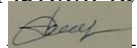

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
Факультет суспільно-гуманітарних наук та права
Кафедра історії та археології

Затверджено на засіданні кафедри історії та археології
завідувач кафедри С.І. Пачев
протокол № 1 від 02.09.2024 р.

Назва освітнього компонента (обов'язковий /вибірковий)	Культура західних та південних слов'ян <i>вибірковий</i>
Рівень освіти: <i>перший (бакалаврський) / другий (магістерський) / третій (доктор філософії)</i>	<i>перший (бакалаврський)</i>
Назва спеціальності	014.03 Середня освіта (історія та громадянська освіта)
Назва освітньої програми	Середня освіта. Історія та громадянська освіта
Рік викладання/ Семестр	2024-2025/ <i>парний семестр</i>
Викладач	Пачев Сергій Іванович, кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри історії та археології
Профайл викладача	http://geo.mdpu.org.ua/prirodnicho-geografichnij-fakultet/kafedra-istoriyi/sklad-kafedri-istoriyi/pachev-sergij-ivanovich/
Контактна інформація та комунікація (зворотний зв'язок)	0977611284 cbmdpu@ukr.net Онлайн-консультації: через систему центру освітніх дистанційних технологій, Viber, Telegram
Сторінка освітнього компонента на сайті Центру дистанційних освітніх технологій Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана	https://dfn.mdpu.org.ua/course/view.php?id=1486

Анотація до освітнього компонента

Вибірковий освітній компонент «Культура західних та південних слов'ян» є важливим додатковим складником системи підготовки викладачів історії за освітньо-кваліфікаційним рівнем “бакалавр” і має міжпредметні зв'язки із такими нормативними дисциплінами, як «Історія слов'янських народів», «Новітня історія Західної Європи та Америки». Навчальна програма дисципліни передбачає вивчення культури західнослов'янських та південнослов'янських народів у контексті їхнього історичного розвитку та загальноєвропейського культурного процесу.

Мета та завдання освітнього компонента

Метою вивчення вибіркового освітнього компонента «Культура західних та південних слов'ян» є поглибити розуміння різноманіття світового культурного процесу через вивчення його локальних варіантів та сформуванню здатності поважати мультикультурність суспільства і ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

Завданням вивчення вибіркового освітнього компонента «Культура західних та південних слов'ян» є:

- вивчити основні етапи та тенденції історії культури західнослов'янських та південнослов'янських народів, їх спільні та особливі риси;
- усвідомити внесок західнослов'янських та південнослов'янських народів у європейську та світову культуру.
- вивчити взаємовплив культури західнослов'янських та південнослов'янських народів із українською культурою;
- ознайомитися з науковими підходами до вивчення історії культури, усвідомити її місце у системі гуманітарних дисциплін та опанувати базовим понятійним апаратом;
- удосконалити навички роботи з історичними документами та науковою літературою;
- навчитися застосовувати здобуті знання у практичній діяльності (викладацькій, науково-експертній).

Згідно з вимогами освітньої програми студенти повинні:

знати: предмет освітнього компонента, його структуру, понятійний апарат; розуміння культурних процесів, хронології, значення культурних явищ, характеристики культурних діячів тощо;

вміти: застосовувати знання у професійній діяльності – викладацькій або науково-експертній (наприклад, творчо підібрати і викласти дидактичні матеріали з відповідних тем, зробити самостійний аналіз та оцінку культурних процесів у слов'янських країнах).

Перелік компетентностей, які набуваються під час опанування освітнім компонентом

Здатність розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот.

Soft Skills, які формуються в освітньому компоненті

1. Навички евристичної діяльності
2. Комунікація
3. Критичне мислення
4. Прийняття рішень
5. Емоційний інтелект
6. Ненасильницьке спілкування
7. Управління знаннями

Обсяг освітнього компонента

Вид заняття	Лекція	Семінарське/практичне/лабораторне заняття	Самостійна робота	Всього (годин, кредитів)
Кількість годин Денна форма	36	16	68	120 / 4
Кількість годин Заочна форма	8	4	108	120 / 4

Підсумкова форма контролю – залік

Політика освітнього компонента

Під час занять вітається активне включення здобувачів в обговорення, виконання практико-орієнтованих завдань, створюється творчий простір для формування практичних умінь і навичок роботи в різних галузях психологічної практики, дотримується студентоцентризований підхід до здобувачів. При оцінюванні враховується пізнавальна активність, креативність здобувачів, глибина засвоєного матеріалу.

Завдання викладач надає наприкінці заняття, а також висвітлює на сторінці Центру дистанційних освітніх технологій.

При опануванні курсу слід дотримуватись академічної доброчесності. Роботи повинні бути оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування (в т.ч. із використанням мобільних девайсів), втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності є підставою незарахування роботи викладачем. У разі наявності плагіату в будь-яких видах робіт здобувач повинен повторно виконати роботу. Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час онлайн тестування (наприклад, сервіс центру дистанційних освітніх технологій).

Здобувачі вищої освіти можуть брати участь у Проєкті сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP) <https://nuwm.edu.ua/sp/akademichnadobrochesnistj>

Здобувачі мають право на визнання результатів навчання, отриманих в неформальній освіті.

Освітній процес під час військового стану здійснюється у синхронно-асинхронному форматі з обов'язковим дотриманням безпекового режиму під час повітряних тривог.

Структура освітнього компонента

Перелік тем	Кількість годин денна форма				Кількість годин заочна форма				Рекомендована література
	л	пр	ср	всього	л	пр	ср	всього	
Тема 1. Вступ до історії культури західних і південних слов'ян	2	2	8	12	2		10	12	
Тема 2. Праслов'янська культура	4	4	10	18	2		16	18	
Тема 3. Середньовічна культура західних і південних слов'ян.	6	2	10	18	2		16	18	
Тема 4. Культура західних і південних слов'ян у новий час.	6	2	10	18			18	18	
Тема 5. Культура західних та південних слов'ян у 20-ті – середині 40-х років XX ст.	6	2	10	18		2	16	18	
Тема 6. Культура західних та південних слов'ян у середині 40-х – 80-ті роки XX ст.	6	2	10	18		2	16	18	
Тема 7. Сучасна культура західних та південних слов'ян	6	2	10	18	2		16	18	
Разом	36	16	68	120	8	4	108	120	

Програма освітнього компонента

Тема 1. Вступ до історії культури західних і південних слов'ян.

Предмет, завдання та періодизація курсу культури західних та південних слов'ян. Сутність та функція культури. Джерела та історіографія. Міжпредметні зв'язки. Слов'яни та їх сусіди у європейській історії та цивілізації. Класифікація слов'янських народів.

Тема 2. Праслов'янська культура

Поява слов'ян на історичній арені. Суспільний фактор формування слов'янської культури. Господарство та розвиток матеріальної культури. Духовна культура давніх слов'ян.

Тема 3. Середньовічна культура західних і південних слов'ян.

Культура поморсько-полабських слов'ян. Польська культура. Культура Великої Моравії. Чеська культура. Словацька культура. Болгарська культура. Сербська культура. Хорватська культура. Дубровницько-далматинське відродження

Тема 4. Культура західних і південних слов'ян у новий час.

Культура Речі Посполитої. Польська культура XIX – початку XX ст. Культура Чехії. Словацька культура. Болгарське національне відродження. Культура Болгарії кінця XIX – початку XX ст. Сербська культура. Чорногорська культура. Хорватська та словенська культура.

Тема 5. Культура західних та південних слов'ян у 20-ті – середині 40-х років XX ст.

Культура Другої Речі Посполитої. Культура Чехословаччини. Культура Третього Болгарського царства. Культура Королівства Сербів, Хорватів та Словенців та Королівства Югославії.

Тема 6. Культура західних та південних слов'ян у середині 40-х – 80-ті роки XX ст.

Культура Польщі періоду соціалізму. Культура Чехословаччини періоду соціалізму. Культура Болгарії періоду соціалізму. Культура Югославії періоду соціалізму.

Тема 7. Сучасна культура західних та південних слов'ян.

Культура сучасної Болгарії. Культура сучасної Північної Македонії. Сучасна сербська культура. Культура сучасної Чорногорії. Культура сучасної Хорватії. Культура сучасної Словенії. Культура сучасної Боснії і Герцеговіни. Культура сучасної Польщі. Культура сучасної Чехії. Культура сучасної Словаччини. Сучасна серболужицька культура. Культурні зв'язки західних та південних слов'ян із Україною.

Завдання для самостійної роботи здобувачів вищої освіти

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1	Написання реферату (теми рефератів на сайті ЦОДТ)
2	Створення хронологічної таблиці (теми для хронологічної таблиці на сайті ЦОДТ)
3	Виконання тестових завдань (теми для хронологічної таблиці на сайті ЦОДТ)

ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Предмет, мета та завдання дисципліни.
2. Періодизація та структура дисципліни.
3. Класифікація слов'янських народів.
4. Поява слов'ян на історичній арені.
5. Суспільний фактор формування слов'янської культури.
6. Господарство та розвиток матеріальної культури.
7. Духовна культура давніх слов'ян.
8. Культура поморсько-полабських слов'ян в епоху середньовіччя.
9. Польська культура в епоху середньовіччя.
10. Культура Великої Моравії в епоху середньовіччя.
11. Чеська культура в епоху середньовіччя.

12. Словацька культура в епоху середньовіччя.
13. Болгарська культура в епоху середньовіччя.
14. Сербська культура в епоху середньовіччя.
15. Хорватська культура в епоху середньовіччя.
16. Дубровницько-далматинське відродження.
17. Культура Речі Посполитої XVII - XVIII ст.
18. Польська культура XIX – початку XX ст.
19. Культура Чехії XVII – початку XX ст.
20. Словацька культура XVII – початку XX ст.
21. Болгарське національне відродження.
22. Культура Болгарії кінця XIX – початку XX ст.
23. Сербська культура XVII – початку XX ст.
24. Чорногорська культура XVII – початку XX ст.
25. Хорватська та словенська культура XVII – початку XX ст.
26. Культура Польщі у 20-ті – середині 40-х років XX ст.
27. Культура Чехословаччини у 20-ті – середині 40-х років XX ст.
28. Культура Болгарії у 20-ті – середині 40-х років XX ст..
29. Культура Югославії у 20-ті – середині 40-х років XX ст..
30. Культура Польщі у середині 40-х – 80-ті роки.
31. Культура Чехословаччини у середині 40-х – 80-ті роки.
32. Культура Болгарії у середині 40-х – 80-ті роки.
33. Культура Югославії у середині 40-х – 80-ті роки.
34. Культура сучасної Болгарії.
35. Культура сучасної Північної Македонії.
36. Культура сучасної Сербії.
37. Культура сучасної Чорногорії.
38. Культура сучасної Хорватії.
39. Культура сучасної Словенії.
40. Культура сучасної Боснії і Герцеговини

41. Культура сучасної Польщі.
42. Культура сучасної Чехії.
43. Культура сучасної Словаччини.
44. Сучасна серболужицька культура.
45. Культурні зв'язки західних та південних слов'ян із Україною.

**Методи навчання та форми контролю у відповідності
до програмних результатів навчання**

Програмні результати навчання	Методи навчання	Форми і засоби оцінювання
	проблемний виклад, пояснення, опрацювання наукових досліджень, спостереження і аналіз випадків, аналітичний метод, синтетичний метод, пояснювально-ілюстративний метод, навчальні дискусії, створення ситуацій пізнавальної новизни	Поточний контроль: захист презентації, доповідь, самоконтроль. Підсумковий контроль: письмовий екзамен.
	пояснення, опрацювання наукових досліджень, спостереження і аналіз випадків, самостійна робота студентів, частково-пошуковий метод, виконання індивідуальних навчальних завдань, методи інтерактивного навчання, створення ситуації зацікавленості, самостійна робота студентів	Поточний контроль: захист презентації, доповідь, самоконтроль. Підсумковий контроль: письмовий екзамен.
	спостереження і аналіз випадків, методи інтерактивного навчання, створення ситуації зацікавленості, самостійна робота студентів, частково-пошуковий метод, виконання індивідуальних завдань, метод вправ	Поточний контроль: практичний контроль (добірка практичних вправ, проведення практичних вправ на занятті, виконання), виконання творчих завдань, самоконтроль і особиста рефлексія. Підсумковий контроль: письмовий екзамен.

**Критерії оцінювання відповідно до форм і видів контролю
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДНО ДО ФОРМ І ВИДІВ КОНТРОЛЮ**

Оцінювання результатів навчання здійснюється відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу в МДПУ імені Богдана Хмельницького» <https://mdpu.org.ua/universitet/informatsiya-shho-pidlyagaye-oprilyudnennyyu/dokumenti-vishhogo-navchalnogo-zaklad/polozhennya-z-organizatsiyi-osvitnogo-p/> та «Положення про бально-накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у МДПУ імені Богдана Хмельницького» <https://mdpu.org.ua/universitet/informatsiya-shho-pidlyagaye-oprilyudnennyyu/dokumenti-vishhogo-navchalnogo-zaklad/polozhennya-z-organizatsiyi-osvitnogo-p/>.

Бально-накопичувальна система оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти з кожного освітнього компонента містить поточний, підсумковий контроль знань та оцінювання самостійної роботи. Робота здобувачів на навчальних заняттях оцінюється за видами навчальної діяльності. Максимальна сумарна кількість балів при оцінюванні роботи здобувачів на навчальних заняттях складає 30 балів. Самостійна робота є видом навчальної діяльності здобувача, яка підлягає оцінюванню. Викладач визначає види самостійної роботи здобувачам. Максимальна сумарна кількість балів при оцінюванні самостійної роботи здобувачів складає 30 балів.

Підсумковий контроль знань – вид контролю, який проводиться наприкінці навчального семестру у формі екзамену, раліку/диференційного заліку.

Загальний бал (ЗБ) з освітнього компонента складається з суми балів, отриманих за навчальну, самостійну роботу та підсумковий контроль знань.

Бально-накопичувальна система здобувача з освітнього компонента		Тема 1	Тема 2	Тема 3	Тема 4	Тема 5	Тема 6	Тема 7
Види навчальної діяльності, які підлягають оцінюванню	Робота на навчальних заняттях (максимальний сумарний бал – 30):							
	Доповідь з презентацією	10						
	Участь у дискусії	10						
	Виконання тестів	10						
	Самостійна робота студента (максимальний сумарний бал – 30):							
	Написання реферату з індивідуальної теми	10						
	Написання плану-конспекту наукової статті	10						
	Виконання тестів	10						
	Підсумковий контроль: залік (максимальний бал – 40)							40
	Загальний бал (максимальний бал – 100)							100

Оцінювання видів навчальної діяльності

Вид діяльності	Критерії оцінювання
Усна доповідь	<p>Максимально 10 балів: 10 балів – Доповідь виконана згідно вимог, зміст відповідає темі, представлено широкий аналіз проблеми, презентація вдало ілюструє тези доповіді. 8-9 балів – Доповідь виконана згідно вимог, зміст відповідає темі, представлено достатній аналіз проблеми, але є неповно розкриті окремі питання. 5-7 балів – У доповіді є багато недоліків, відсутній додатковий матеріал. 1-4 бали – доповідь носить фрагментарний характер, не відповідає основним вимогам і стандартам; відсутні будь-які елементи креативності; матеріал подається стандартно; інформація викладена не зрозуміло. 0 балів – доповідь відсутня.</p>
Підготовка презентації.	<p>Максимально 10 балів: 10 балів – у поданій презентації завдання відбито глибоке розуміння та усвідомлення навчального матеріалу; використано новаторські, творчі ідеї та методичні підходи щодо найбільш визначних зразків української культури; основні аспекти української культури охарактеризовано в контексті розвитку світового історичного й культурного процесу. 8-9 балів – подана презентація показує добре усвідомлення теми, але можуть бути деякі неточності або упущення; присутні креативні елементи, проте їхня новизна не так виразно демонструє основні зразки української культури в контексті розвитку світового історичного й культурного процесу. 7-5 балів – подана презентація завдання демонструє деяке розуміння теми, але має серйозні прогалини, основні зразки української культури в контексті розвитку світового історичного й культурного процесу висвітлені слабо. 4-1 бал – подана презентація завдання не відповідає основним вимогам і стандартам; відсутні будь-які елементи креативності; матеріал подається стандартно; інформація викладена не зрозуміло. 0 балів – відсутня презентація</p>
Виконання тестових завдань	<p>Максимально 10 балів: По 1 балу за кожне правильно виконане завдання.</p>
Підготовка реферату	<p>Максимально 10 балів: 10 балів – Дотримано вимог до написання, обсягу й оформлення реферату; виявлено самостійність розробки теми; чітко визначено проблему й переконливо обґрунтовано її актуальність; проведено аналіз різних точок зору науковців на проблему; сформульовано новий аспект аналізованої проблеми й викладено власну позицію; тему розкрито повністю, питання викладено грамотно, стисло і послідовно відповідно до складеного плану; зроблено правильні логічні висновки та узагальнення. Під час захисту виявлено повноту і глибину знань з теми; дано правильні відповіді на додаткові питання 8-9 балів – Дотримано вимог до написання, обсягу й оформлення реферату з незначними порушеннями, визначено проблему й обґрунтовано її актуальність; зроблено побіжний аналіз різних точок зору</p>

	<p>науковців на проблему й викладено власну позицію; тему розкрито повністю й сформульовано докладні висновки; виявлено повноту знань з теми достатньо повно дано правильні відповіді на додаткові питання</p> <p>7-5 балів – Основні вимоги до реферату і його захисту виконані не в повному обсязі, не доведено актуальності, відсутня новизна проблеми; допущено помилки в змістовому і мовному оформленні; допущено істотні недоліки у викладі інформації, її послідовності; тему розкрито лише частково; допущено фактичні помилки в змісті або під час відповіді на додаткові питання; під час захисту не зроблено висновки.</p> <p>4-1 бал – Допущено відступи до вимог написання і захисту реферату; допущено помилки в змістовому і мовному оформленні; актуальність і новизна не розкриті; є істотні недоліки у викладі інформації, її послідовності; тему розкрито лише частково; допущено фактичні помилки в змісті або під час відповіді на додаткові питання; під час захисту не зроблено висновки, допущено мовні і мовленнєві помилки, є відступи від вимог до реферування.</p> <p>0 балів – відсутність реферату.</p>
Створення плану-конспекту наукової статті	<p>Максимально 10 балів:</p> <p>10 балів – У плані-конспекті грамотно та стисло розкрито зміст статті, її предмет, об'єкт, постановку проблеми, аргументацію автора, висновки.</p> <p>8-9 балів – У плані-конспекті грамотно та стисло розкрито зміст статті, її предмет, об'єкт, постановку проблеми, аргументацію автора, висновки, допущено окремі пробіли.</p> <p>7-5 балів – У плані-конспекті розкрито зміст статті, її предмет, об'єкт, постановку проблеми, але аргументацію автора та висновки розкрито лише у загальних рисах.</p> <p>4-1 бал – У плані-конспекті зміст статті, її предмет, об'єкт, постановку проблеми, аргументацію автора, висновки розкрито лише у загальних рисах.</p> <p>0 балів – відсутність виконаного плану-конспекту.</p>

Підсумковим контролем на освітньому компоненті є залік, на його складання надається 40 балів. Залік включає 3 теоретичні питання (максимально по 10 балів за кожне), та 10 тестових завдань (по 1 балу за вірну відповідь) з усіх тем, які входять до програми освітнього компоненту.

Критерії оцінювання підсумкового контролю:

Характеристика критеріїв оцінювання знань	Якісна шкала	Оцінювання теоретичного питання, практичного	За 40 бальною шкалою
---	--------------	--	----------------------

		завдання	
Високий рівень Характеризується глибокими, міцними, узагальненими, системними знаннями – з предмета, уміннями застосувати знання, творча, навчальна діяльність має дослідницький характер, позначена уміннями самостійно оцінювати різноманітні життєві ситуації, явища, факти, виявляти і відстоювати особистісну позицію.	відмінно	9-10	36-40
Високий рівень Характеризується глибокими і міцними знаннями – з предмета, уміннями застосувати знання, творча, навчальна діяльність має частково дослідницький характер, позначена уміннями самостійно оцінювати різноманітні життєві ситуації, явища, факти, виявляти і відстоювати особистісну позицію.	добре	8	33-35
Достатній рівень Характеризується знаннями суттєвих ознак, понять, явищ, закономірностей, зв'язків між ними. Студент самостійно засвоює знання у стандартних ситуаціях, володіє розумовими операціями (аналізом, синтезом, узагальненням, порівнянням, абстрагуванням), уміє робити висновки, виправляти допущені помилки.	добре	6-7	30-32
Середній рівень Знання неповні, поверхневі. Студент відновлює основний навчальний матеріал, але недостатньо осмислено, не вміє самостійно аналізувати, робити висновки. Здатний вирішувати завдання за зразком. Володіє елементарними вміннями навчальної діяльності.	задовільно	5	27-29
Початковий рівень Відповідь студента при відтворенні навчального матеріалу елементарна, фрагментарна, обумовлюється початковим уявленням про предмет вивчення.	задовільно	3-4	24-26
Незнання значної частини навчального матеріалу, суттєві помилки у відповідях на питання, невміння застосувати теоретичні положення при розв'язанні практичних задач.	Не зараховано (з можливістю повторного складання)	2-3	21-23
Незнання значної частини навчального матеріалу, суттєві помилки у відповідях на питання, невміння орієнтуватись при виконанні практичних задач, незнання основних фундаментальних положень	Не зараховано (з обов'язковим повторним вивченням освітнього компонента)	0-1	1-20

Оцінювання результатів навчання в Університеті здійснюється відповідно до 100-бальної шкали:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи, практики, диференційованого заліку	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C	добре	
64-73	D	задовільно	
60-63	E	задовільно	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

ПОРЯДОК ВИЗНАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ, ОТРИМАНИХ В НЕФОРМАЛЬНІЙ ОСВІТІ

Здобувачі вищої освіти мають право на визнання результатів навчання, отриманих в неформальній освіті. Визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті, регулюється Положенням про порядок визнання результатів навчання у процесі неформальної освіти в Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького <http://surl.li/lgwzd>

Викладач надає здобувачам актуальну інформацію про підвищення рівня професійної підготовки та можливе перезарахування результатів, отриманих у неформальній освіті. Такі рекомендації надаються здобувачам на сторінках освітніх компонентів на ЦОДТ, а також в telegram-групах.

Перелік рекомендованої літератури (основної і додаткової), електронних ресурсів, нормативних документів, публікацій з освітнього компонента викладачів освітньої програми, з якими можна ознайомитися в репозиторії <http://eprints.mdpu.org.ua> та у вільному доступі у мережі Інтернет

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Самчук В. Л. Культура південних та західних слов'ян [Текст] : навч. посібник / В. Л. Самчук ; Національний ун-т "Києво-Могилянська академія". Миколаївська філія. - Миколаїв : Видавництво МФ НаУКМА, 2002. - 128 с. - Бібліогр.: с. 125-126. - ISBN 966-7458-52-0
2. Історія західних і південних слов'ян (з давніх часів до XX ст.). К.:Либідь,2001. 632 с.
3. Яровий В.І. Новітня історія Центральноєвропейських та Балканських країн. XX століття: Піруч. для вищих навч. закл. К.: Генеза, 2005. 816 с.

ДОПОМІЖНА ЛІТЕРАТУРА

4. Чорний В.П. Історія Болгарії. Львів: ПАІС, 2007. 404 с.
5. Безвершук Ж. О. Історія культури в термінах і назвах : словник-довідник. К. : Вища школа, 2003. 400 с.
6. Алексієвець Л. М. та ін. Історія світової культури: навч. посіб. для студ. ВНЗ. Т.: Підручники і посібники, 2008. Ч. 2. 653 с.
7. Левчук Л. Т. та ін. Історія світової культури. Культурні регіони: навч. посібник для студ. гуманіт. спец. вузів / 3-тє вид., перероб. і доп. К. : Либідь, 2000. 520 с.
8. Дециньський Л. Є. та ін. Історія української та зарубіжної культури : підручник для студ. вищих навч. закл. / [и др.]. Л. : Бескід Біт, 2008. 252 с.
9. Культурологія. Історія і теорія культури ХХ століття : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів / В. В. Багацький, Л. І. Кормич. Вид. 2-ге, перероб. і доповн. К.: Кондор, 2007. 304с.
10. Нариси історії Чехії. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Зінько Ю. А., Калитко С. Л., Кравчук О. М., Поп І. І. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 464 с.
11. Коротка історія Чехії і Словаччини / Крюков А. В., Любінець І. Я., Нагорняк М. М., Сілецький В. І., Томин Ю. М., Федорчак Т. П. Івано-Франківськ: Плай, 1999. 170 с.
12. Яровий В.І. Історія західних та південних слов'ян у ХХ ст. К.:Либідь,1996. 416 с.

13. Інформаційні ресурси

13. Електронна бібліотека Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського [електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/eb>
14. Інститут славістики львівського національного університету імені І.Я. Франка [електронний ресурс] / Режим доступу: www.lnu.edu.ua/slavistyka/index.html
15. Українська полоністика. Архів номерів [електронний ресурс]/ Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Up/texts.html
16. dfn.mdpu.org.ua
17. eprints.mdpu.org.ua
18. <http://library.mdpu.org.ua/>
19. <http://ver.mdpu.org.ua/>

Публікації з освітнього компонента викладачів освітньої програми, з якими можна ознайомитися в репозиторії <http://eprints.mdpu.org.ua> та у вільному доступі у мережі Інтернет:

1. Пачев С.І. Вивчення музичного фольклору болгар півдня України в кінці XIX- на початку XX ст. / С.І. Пачев, В.М. Пачева // Теоретичні та практичні питання культурології. Збірка статей. — Ч.1. — К.: Логос, 1997. — С. 49—51
2. Пачев С.І., Кочерга Б.М., Афанасьєва Л.В та інші Народи Північного Приазов'я: етнічний склад та особливості побутової культури.— Запоріжжя: Просвіта, 1997.- 176 с.
3. Пачев С.І. Культурне відродження етнічних меншин України у перші роки незалежності (на прикладі Мелітопольщини) // Додаток до Вісника Університету внутрішніх справ. — № 3—4. — Сімферополь, 1998. — С.54—56
4. Пачев С.І. Приазовські болгари: проблема збереження культурної спадщини // Державна етнонаціональна політика: правовий та культурологічний аспекти в умовах Півдня України. — Сімферополь: Доля, 2003. — С. 71—73
5. Пачев С.І. Болгарський національно-культурний рух у Північному Приазов'ї наприкінці XX ст. // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Історико-філософська серія. — Випуск 3. — Мелітополь, 2004. — С. 118—122
6. Пачев С.І., Букреева І.В., Глинська Л.Ф., Гудзь В.В., Пачева В.М., Крилова А.М. Національна самобутність у повсякденному вимірі // Етносоціальне буття народів Запорізького Приазов'я в геокультурному контексті. — Запоріжжя-Мелітополь-Сімферополь: Таврія, 2005. — С. 96—145
7. Пачев С.І., Пачева В.М. "Утро над полята": приазовські болгари у творчості Марко Марчевського // Матеріали другої Всеукраїнської науково-практичної конференції «Творчість болгарських письменників Бессарабії і Таврії XX ст.». Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2019. С. 11-18.